

ชุดกิจกรรมศิลปะ เรื่ององค์ประกอบศิลป์ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

The Development of Learning Activities on Art Compositions to Enhance Art Skills for Matthayom 3 Students

สุพิชยา ชวงชัยยะ* เลิศศิริ บวรกิตติ*

Supitchaya Choungchaiyah* Lertsiri Bovornkitti*

สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*

Program in Arts Education, Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมศิลปะ เรื่ององค์ประกอบศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 2) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน โดยใช้ชุดกิจกรรมศิลปะเรื่ององค์ประกอบศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนกับชุดกิจกรรมศิลปะ เรื่ององค์ประกอบศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ยานนาวาเขต ปีการศึกษา 2563 โดยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย ชุดกิจกรรมศิลปะเรื่ององค์ประกอบศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยชุดกิจกรรมศิลปะเรื่ององค์ประกอบศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะ และแบบสอบถามวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดกิจกรรมการสอนศิลปะเรื่ององค์ประกอบศิลป์

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมศิลปะ เรื่ององค์ประกอบศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพการพัฒนาตามเกณฑ์ที่กำหนด ในด้านสาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดผลและประเมินผล ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าอยู่ในระดับ เหมาะสมมาก

2. ผลจากการศึกษาสัมฤทธิ์ของนักเรียน แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ผลจากการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดกิจกรรมศิลปะ เรื่ององค์ประกอบศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ชุดกิจกรรมศิลปะ ในภาพรวมอยู่ในระดับมีความพึงพอใจมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 4.22 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.17 สรุปได้ว่านักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : ชุดกิจกรรมศิลปะ; องค์ประกอบศิลป์; ทักษะการเรียนรู้ศิลปะ

Abstracts

The objectives of this research are as follows: (1) the development of learning activities on art compositions to enhance art skills for Matthayom Three students; (2) to compare the effects of learning achievement with art composition to enhance the art skills for Matthayom Three students; and (3) to study the satisfaction of the students toward art composition to enhance the art skills of Matthayom Three students. The researcher used the purposive sampling method and the sample population consisted of Matthayom Three students at Triamudomsuksapattanakarn Yannawate School in the 2020 academic year. The research instrument was an art composition to enhance their art skills, learning achievement with art composition to enhance the art skills and student satisfaction with the questionnaire. The findings of this study were as follows: (1) the result of the development art compositions to enhance the art skills for Matthayom Three students have efficiency according to the specified criteria on side of essence, such as learning objectives, content, learning activity, and measurement and evaluation in all aspects were at a high level; (2) the results of learning achievement showed that the scores in the learning achievement posttest was higher than the pretest at a statistically significant level of .05; and (3) the results of student satisfaction toward art compositions to enhance the art skills for Matthayom Three students in all aspects were at a high level and in the aspects of mean ($\bar{x}$) = 4.22, standard deviation ($S.D.$) = 0.17 and the students were satisfied with each aspect.

Keywords: Art activity, Art Composition, Art skills

บทนำ

การศึกษาไทยมีความเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคมโลก เพื่อที่จะพัฒนาระบบการศึกษาให้มีความก้าวหน้าทันโลกสู่ความเป็นสากล มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้มีคุณภาพในการพัฒนาทักษะชีวิต ผู้เรียนจึงต้องมีวิชา ความรู้ ทักษะ และความสามารถที่จะนำไปประยุกต์ สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ต้องคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง และครูต้องมีความคิดริเริ่มสิ่งแปลกใหม่ เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ที่จะพัฒนาไปพร้อมกับศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนการสอนเพิ่มมากขึ้น และรู้จักปรับตัวเพื่อเข้าสู่ยุคแห่งการแข่งขันในการเป็นผู้นำนี้ด้วยเช่นกัน

การจัดการศึกษาต้องยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถพัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเองตามธรรมชาติ และพัฒนาศักยภาพให้เต็มความสามารถ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในหมวด 4 มาตราที่ 22 และในมาตรา 24 (2) หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนาให้เด็กได้เรียนรู้อย่างเพลิดเพลินสนุกสนาน สร้างความเข้าใจและกำลังใจให้แก่ผู้เรียน ให้เกิดความรู้มากที่สุด ควรสร้างประสบการณ์ ความเข้มแข็ง และความมั่นใจให้กับผู้เรียนได้ทำงานอย่างเป็นอิสระ ควรให้นักเรียนได้เรียนรู้ทักษะสำคัญ ในทักษะการอ่าน ทักษะการเขียน ทักษะด้านคิดเลข มีทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งเสริมความอยากรู้อยากเห็น และฝึกมีเหตุผลทางกระบวนการความคิด และมาตราที่ 24 (5) เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ ทางสถานศึกษาควรอำนวยความสะดวกให้กับผู้สอนได้มีส่วนร่วมในการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้น่าสนใจ รวมทั้งการสร้างสื่อการเรียนรู้ เพื่อเป็นการพัฒนากระบวนการเรียน

การสอนให้มีประสิทธิภาพ เพื่อเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 ทางกระทรวงศึกษาธิการจึงได้มีนโยบาย ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรมและความเป็นไทย มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี มีทักษะในการทำงานร่วมกันกับคนอื่น ๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) นอกจากนี้ในพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้มีการจัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสถานศึกษาควรจัดทำหลักสูตรตามสภาพปัญหาของคนในชุมชน การประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตและตลอดจนการศึกษาต่อ (มาตรา 27) กำหนดให้ผู้เรียนสามารถมีความคิดสร้างสรรค์ มีวิจรรย์ในการเรียนรู้ตามมาตรฐาน (มาตรฐานที่ 8) การเห็นคุณค่าในธรรมชาติและศิลปะ (มาตรฐานที่ 12) มีความรักในประเทศชาติและท้องถิ่นความเป็นไทย สืบสานภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรมและมรดกไทย (มาตรฐานที่ 14) โดยมีหลักการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีความเป็นสากล มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังสาระสำคัญของแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ดังนี้ “มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในสังคม”

ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้กำหนดให้นักเรียนมีความสำคัญ ครูผู้สอนต้องทำความเข้าใจและคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนโดยกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย การพัฒนาวิธีการเรียนรู้ และความสามารถของนักเรียน เพื่อเป็นการพัฒนาตามศักยภาพนักเรียนนำไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนจึงต้องเลือกเทคนิควิธีการสอน แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย การเลือกใช้สื่อ การวัดผล การประเมินผล เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (ทัศนศิลป์) ตามธรรมชาติแล้วนักเรียนจะได้รับการส่งเสริมด้วยลักษณะการเรียนรู้ของเทคนิควิธีการทำงาน สนับสนุนให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เห็นคุณค่าศิลปะสุนทรียภาพ จินตนาการ วัฒนธรรมไทย การดัดแปลง ตลอดจนการเปิดโอกาสให้แสดงออกอย่างหลากหลายอย่างอิสระไม่ได้ปิดกั้นใดๆ (สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐาน ประถมศึกษาแห่งชาติ, 2549)

กิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระศิลปะ (ทัศนศิลป์) เป็นวิชาที่ประกอบด้วยภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทางศิลปะ การชื่นชมความงดงามทางสุนทรียภาพ ความมีคุณค่าของศิลปะ มีจินตนาการจะช่วยส่งผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยม กิจกรรมศิลปะจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านอารมณ์ สังคม จิตใจ สติปัญญา นำไปสู่การพัฒนาส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้จักความเชื่อมั่นในตัวเอง ทำให้นักเรียนรู้จักคิดเป็นทำเป็น เรียนรู้จากประสบการณ์ และสามารถนำไปประกอบวิชาชีพได้ รู้จักป้องกัน แก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้น โดยมีกระบวนการสร้างสรรค์ที่หลากหลาย ในการสร้างเนื้อหาสื่อการสอน จะต้องคำนึงถึง ความแตกต่างของผู้เรียนว่ามีความสอดคล้องและความถนัดของการฝึกทักษะ กระบวนการคิดของกิจกรรมนั้นๆทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นสมบูรณ์ได้ ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่มสาระวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาศิลปะ (ทัศนศิลป์) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกอย่างอิสระ เลือกใช้เทคนิควิธีการรวมถึงอุปกรณ์ของการทำงานที่มีความเหมาะสม ในการสร้างผลงานศิลปะได้อย่างมีประสิทธิภาพจะต้อง เข้าใจในเรื่องขององค์ประกอบศิลป์ ทศนาต คุณค่างานทัศนศิลป์ หลักการต่าง ๆ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551: 182)

จากหลักสูตรจะเห็นว่า วิชาศิลปะเป็นรายวิชาที่สำคัญในการช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนได้รู้จักความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คุณค่าศิลปะ จินตนาการ การชื่นชมความงดงามทางสุนทรียภาพ กิจกรรมศิลปะจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านอารมณ์ สังคม จิตใจ สติปัญญา นำไปสู่การพัฒนาส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้จักความเชื่อมั่นในตัวเอง ทำให้นักเรียนรู้จักคิดเป็นทำเป็น เรียนรู้จากประสบการณ์รู้จักป้องกันและแก้ไข ปัญหาที่จะเกิดขึ้น ซึ่งเป็นพื้นฐานในการทำงานและสามารถนำไปประกอบวิชาชีพได้

ตามทฤษฎีการเรียนรู้ ไทเลอร์ (Tylor) ได้นำเสนอแนวคิดพื้นฐานซึ่งประกอบด้วย 1) ความต่อเนื่อง (Continuity) ในการฝึกทักษะประสบการณ์ ต้องเปิดโอกาสให้มีการฝึกทักษะอย่างต่อเนื่องกัน 2) การจัดช่วงลำดับ (Sequence) เป็นการจัดช่วงลำดับจากความง่ายไปสู่ช่วงลำดับที่มีความยาก ดังนั้นควรมีการเรียงลำดับขั้นตอนก่อนหลังให้ได้เนื้อหาในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้เข้าใจยิ่งขึ้น 3) บูรณาการ (Integration) เป็นการผสมผสานการเชื่อมโยง ให้มีความสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกันของเนื้อหาการเรียนรู้ จากประสบการณ์ที่เรียนมาจึงเป็นแบบแผนของปฏิสัมพันธ์(interaction) ระหว่างผู้เรียนกับสถานการณ์ที่แวดล้อม ไทเลอร์ (Tyer) (2012: ออนไลน์)

การเรียนการสอนกิจกรรมกลุ่มสาระศิลปะ (ทัศนศิลป์) ประกอบด้วยภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทางศิลปะ โดยมีกระบวนการอย่างสร้างสรรค์ การเรียนรู้ที่มีความแตกต่างของผู้เรียนในแต่ละคน มีความถนัดในด้านทักษะที่หลากหลาย ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานระหว่างสาระความรู้ต่าง ๆ

การเรียนวิชาศิลปะจึงมีคุณค่า ความสำคัญในระบบการศึกษา ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเรียนอย่างเข้าใจ ในการสร้างความชัดเจน และความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับผู้เรียนอันเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเรียนรู้ สาระวิชาศิลปะ คือความรู้ความเข้าใจเรื่ององค์ประกอบศิลป์ กล่าวคือ

องค์ประกอบศิลป์ (composition) คือ การนำส่วนต่างๆ ทางทัศนธาตุมาจัดวางผ่านสื่อลักษณะ ความคิด ความรู้สึก และการแสดงออก ซึ่งมีอยู่ในผลงานทางทัศนศิลป์ประเภทต่างๆ โดยตัวเองอยู่แล้ว เช่น การซ้ำ จังหวะ ลวดลาย การลดหลั่น ทิศทาง ความกลมกลืน การตัดกัน ความสมดุล เอกภาพ ดังนั้น แนวความคิด ความรู้สึก และการแสดงออกทางด้านองค์ประกอบ(การจัดวาง) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ยังเป็นพื้นฐานสำคัญและมีความจำเป็นต่อการเรียนรู้ และทำความเข้าใจในคุณค่ากับผลงานทางศิลปะตลอดจนการนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการแสดงออกทางศิลปะในโอกาสต่างๆ ต่อไป

ลักษณะของปัญหาที่เกิดขึ้นในด้านต่างๆ จากการเรียนรู้วิชาศิลปะ ควรมีหลักวิชาการ มีเสรีภาพ กล้าคิด กล้าสร้างสรรค์ บูรณาการ กระตุ้นให้ผู้เรียน อายกร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งผลต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ควบคุมคุณธรรม มีคุณภาพนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตและสังคมได้อย่างเป็นสุข (เปาโล แฟร์รี, เขียน และสไตส์ ชันติวรพงศ์, แปล 2548)

ในระดับชั้นมัธยมศึกษาวิชาศิลปะ จะต้องเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาสำหรับวัยรุ่นที่มีลักษณะพฤติกรรมที่มีเอกลักษณ์ โดยครูศิลปะจะต้องศึกษาและหาวิธีจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนที่สามารถสนองตอบความต้องการทุกอย่างของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาซึ่งเป็นวัยรุ่นได้ เพราะหากสามารถพัฒนาผู้เรียนในวัยนี้ด้วยศิลปะได้ นักเรียนที่ผลิตออกมาจะเป็นผลผลิตที่ทรงคุณค่าประกอบด้วยความคิดสร้างสรรค์ มีความรู้คู่คุณธรรมเพื่อมนุษย์จะได้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข (วุฒิ วัฒนสิน, 2546: ออนไลน์)

กระบวนการสร้างสรรค์จากประสบการณ์ในการเรียนศิลปะ ผู้เรียนจะสร้างสรรค์ถ่ายทอดงานศิลป์และสามารถอธิบายขั้นตอนกระบวนการในการสร้างสรรค์และแก้ปัญหาในการทำงาน นอกจากนี้การวิพากษ์วิจารณ์และการนำเสนอผลงานที่ผู้เรียนได้สร้างขึ้นจะช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกว่าการเรียนรู้ (สมรักษ์ อินทวิมลศรี, 2560)

จากเหตุผลข้างต้นทำให้ผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญจึงได้ทำการศึกษา สร้างชุดกิจกรรม เพื่อพัฒนาการสอนศิลปะ เรื่ององค์ประกอบศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญทางศิลปะและมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะส่งผลต่อการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ และส่งผลดีต่อผู้เรียน สามารถใช้เป็นแนวทางในการสร้างสื่อการเรียนรู้ให้มีความน่าสนใจ นำไป

ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการแสดงออกทางศิลปะในโอกาสต่าง ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ตามมาตรฐาน และ บรรลุตามจุดมุ่งหมายปลายทาง คือ นักเรียนเก่ง ดี มีความสุข

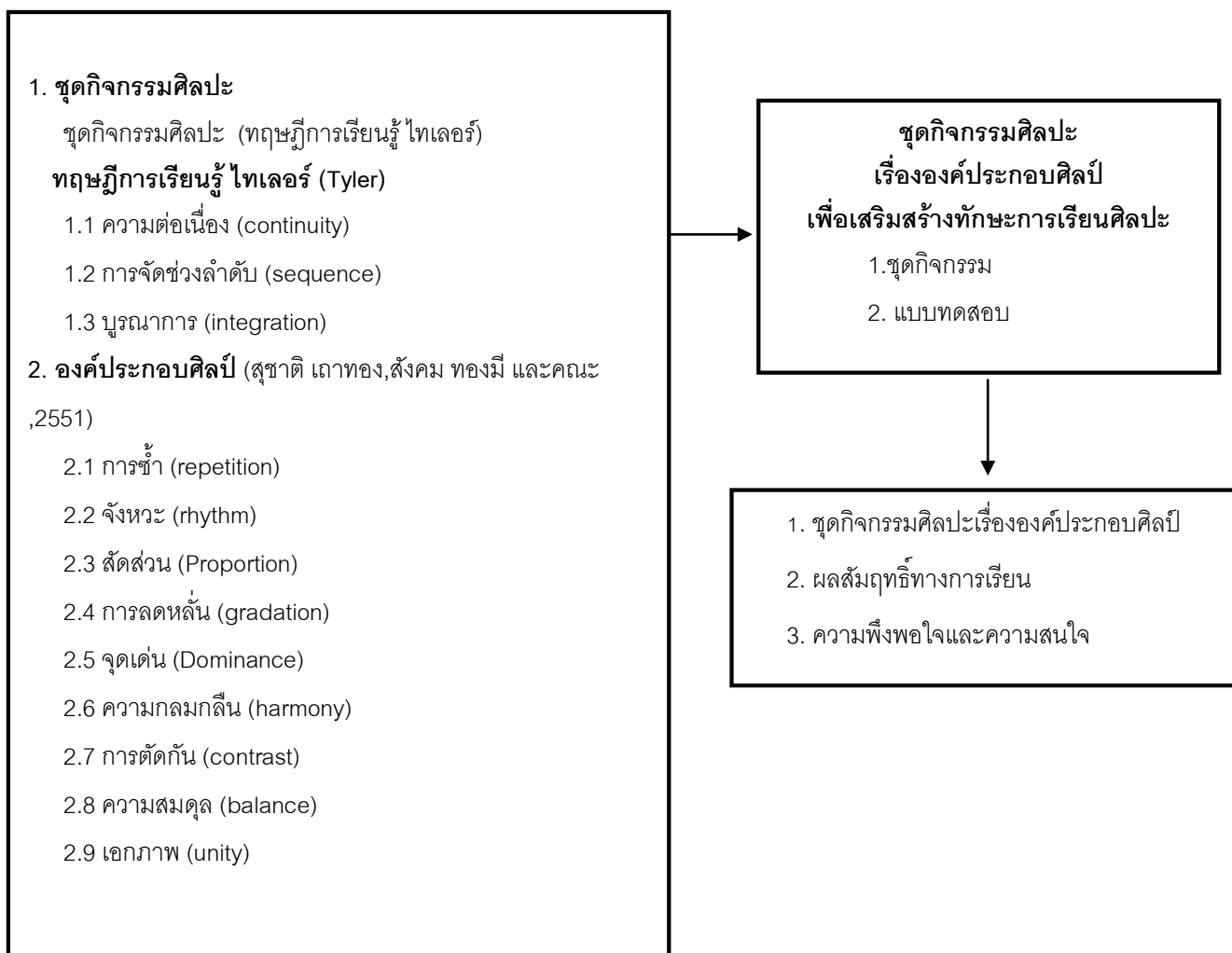
วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมศิลปะ เรื่ององค์ประกอบศิลป์ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน โดยใช้ชุดกิจกรรมศิลปะเรื่ององค์ประกอบศิลป์ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนกับชุดกิจกรรมศิลปะ เรื่ององค์ประกอบศิลป์ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

สมมติฐานการวิจัย

ผู้เรียนที่เรียนโดยชุดกิจกรรมศิลปะ เรื่ององค์ประกอบศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะ มีผลสัมฤทธิ์สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ยานนาเวศ ปีการศึกษา 2563 ภาคเรียนที่ 2 จำนวน 262 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ยานนาเวศ ปีการศึกษา 2563 ภาคเรียนที่ 2 จำนวน 30 คน โดยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประหยัดเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำมาสรุปผลของการวิจัยได้รวดเร็ว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ชุดกิจกรรมศิลปะ เรื่ององค์ประกอบศิลป์ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2. แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยชุดกิจกรรมศิลปะ เรื่ององค์ประกอบศิลป์ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

3. แบบสอบถามวัดความพึงพอใจที่มีต่อชุดกิจกรรมการเรียนรู้ศิลปะ เรื่ององค์ประกอบศิลป์ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาการจัดทำ ชุดกิจกรรมศิลปะ เรื่อง องค์ประกอบศิลป์

1. ศึกษาตำราเอกสาร หลักการแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดสื่อการจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำชุดกิจกรรมศิลปะ เรื่ององค์ประกอบศิลป์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2. วิเคราะห์ประเด็นเนื้อหา และสาระสำคัญในการจัดทำชุดการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำชุดกิจกรรมศิลปะ เรื่ององค์ประกอบศิลป์ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง องค์ประกอบศิลป์

1. กำหนดเนื้อหาที่ใช้ในการจัดทำชุดการเรียนรู้ เรื่อง องค์ประกอบศิลป์ ได้แก่ วิธีการเรียนรู้ และการนำหลักการทัศนธาตุ มาจัดเป็นองค์ประกอบศิลป์โดยใช้ทัศนธาตุได้แก่ เส้น จุด รูปร่าง รูปทรง สี พื้นผิว พื้นที่ว่าง มาจัดเป็นองค์ประกอบรูปแบบต่างๆ ที่แปลกใหม่ และน่าสนใจ

2. ออกแบบและจัดทำองค์ประกอบต่างๆ ของชุดการเรียนรู้ เรื่อง องค์ประกอบศิลป์ ได้แก่ ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักการจัดองค์ประกอบศิลป์ ใบความรู้ที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการจัดองค์ประกอบศิลป์ รวมถึงใบงานที่เกี่ยวกับการจัดองค์ประกอบศิลป์

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบและความเที่ยงเชิงเนื้อหา

1. ศึกษาสร้างเครื่องมือการตรวจสอบความเที่ยงเชิงเนื้อหาสำหรับตรวจสอบชุดกิจกรรม และแบบวัดความรู้ความเข้าใจความเที่ยงเชิงเนื้อหาสื่อการจัดการเรียนรู้ศิลปะ เรื่อง องค์ประกอบศิลป์

2. ตรวจสอบความเที่ยงเชิงเนื้อหาของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ศิลปะ เรื่อง องค์ประกอบศิลป์ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปศึกษา จำนวน 3 ท่าน ซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้

2.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปศึกษาเป็นผู้มีประสบการณ์ในการพัฒนาด้านการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษาเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 2 ปี จำนวน 1 ท่าน

2.2 ครูศิลปะในระดับชั้นมัธยมศึกษา เป็นผู้มีประสบการณ์สอนวิชาทัศนศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 2 ปี จำนวน 1 ท่าน

2.3 ผู้เชี่ยวชาญในการจัดการเรียนรู้มัธยมศึกษา เป็นผู้มีประสบการณ์ในการพัฒนาด้านการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษาเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 2 ปี จำนวน 1 ท่าน

3. วิเคราะห์ผลการตรวจสอบ และแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 4 ทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

1. ดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 4 ชั่วโมง โดยรวมเวลาในการทดสอบก่อนเรียน การทดสอบหลังเรียน และผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1.1 ทำการทดสอบก่อนการทดลอง (Pre-test) โดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนรู้ศิลปะ เรื่ององค์ประกอบศิลป์ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

1.2 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ศิลปะ เรื่ององค์ประกอบศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 30 คน 8 ครั้ง

1.3 เมื่อจบการทดลอง ดำเนินการวัดผลสัมฤทธิ์ (Post-test) โดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนศิลปะ เรื่อง องค์ประกอบศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

1.4 ให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามวัดความพึงพอใจที่มีต่อชุดกิจกรรม เรื่ององค์ประกอบศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

1.5 นำคำตอบที่ได้จากการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาตรวจให้คะแนนแล้วจึงนำไปวิเคราะห์ผลความแตกต่างระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

ขั้นตอนที่ 5 วิเคราะห์และสรุปผล

1. นำข้อมูลต่างๆ ที่จำแนกมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ และสรุปผลการวิจัย

2. อภิปรายผลของการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ จากการทดสอบก่อน และหลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมศิลปะ เรื่อง องค์ประกอบศิลป์

3. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยการพัฒนาชุดกิจกรรมศิลปะ เรื่ององค์ประกอบศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. ประเด็นขั้นตอนการพัฒนาชุดกิจกรรมศิลปะ เรื่ององค์ประกอบศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมศิลปะ เรื่ององค์ประกอบศิลป์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ในด้านการจัดการเรียนรู้ต้องยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเลือกเทคนิควิธีการสอน แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อเป็นการพัฒนาตามศักยภาพนักเรียนนำไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิชาศิลปะเป็นวิชา ที่ช่วยส่งเสริม

พัฒนาให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์มีจินตนาการทางศิลปะ มีสุนทรียภาพ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เพิ่มความมั่นใจในตัวเอง พัฒนาทักษะแก้ปัญหา ฝึกสมาธิ ความรับผิดชอบ และความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาทั้งด้านการศึกษา อารมณ์ สังคม และจินตนาการ ดังที่ ทิศนา ขัมมมณี (2534) ได้กล่าวว่า ชุดกิจกรรมจะต้องนำองค์ประกอบต่าง ๆ มาจัดวาง โดยเนื้อหาในหลักสูตรกับกิจกรรม มาบูรณาการเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ตอบสนองความต้องการของนักเรียนที่มีความหลากหลาย มีความชัดเจนในรายละเอียด มีลักษณะสำเร็จรูปในตัว นักเรียนสามารถเรียนรู้และฝึกทักษะจากชุดกิจกรรมศิลปะได้ สอดคล้องกับวิริยะ ฤาชัยพาณิชย์ (2558) การสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐานหมายถึงการสอนแบบสร้างสรรค์ พัฒนาจากการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน problem based Learning แนวทางการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์แบบความคิดแนวขนานของ เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน เป็นการนำทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์มาสร้างรูปแบบการเรียนรู้แบบใหม่ที่เรียกว่าการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน creative based Learning และ สอดคล้องกับการสอนแบบทันสมัยและเทคนิควิธีสอนแนวใหม่ของ ชันธชัย อธิเกียรติ (2558) เป็นการนำแนวคิดวิธีการกระบวนการหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ มาใช้ใน พัฒนาการเรียนรู้ แก้ปัญหาได้ตรงตามเป้าหมายของหลักสูตร ช่วยให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว ประหยัดเวลา มีกำลังใจในการเรียน

แสดงให้เห็นว่าผู้วิจัยสามารถสร้างชุดกิจกรรมศิลปะเรื่ององค์ประกอบศิลป์ ทำให้นักเรียนมีทักษะสามารถคิด และวิเคราะห์องค์ประกอบศิลป์ ทำให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถทางศิลปะอย่างอิสระจากความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง นำไปสู่การสร้างผลงานที่สวยงาม นักเรียนได้เรียนรู้ และได้ปฏิบัติกิจกรรมครบถ้วน เป็นไปตามแบบแผนกระบวนการที่วางไว้ ทำให้เกิดทักษะ พัฒนาการ ความรู้ความเข้าใจ เรื่ององค์ประกอบศิลป์

2. จากการศึกษาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน โดยใช้ชุดกิจกรรมศิลปะเรื่ององค์ประกอบศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับ พัชรี เมฆสมุทร (2557) การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์จินตนาการให้เกิดทักษะการเรียนรู้ศิลปะ ในการวาดภาพสิ่งแวดล้อมของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เพื่อช่วยให้นักเรียนมีความรู้ความเชี่ยวชาญในการวาดภาพจากความคิดที่สร้างขึ้นด้วยตนเองได้อย่างถูกต้อง วาดภาพได้อย่างมีความสุข สนุกสนาน จากการเปรียบเทียบแสดงให้เห็นว่าผลสัมฤทธิ์ทางความคิดจินตนาการของนักเรียน หลังจากฝึกด้วยแบบฝึกทักษะความคิดสร้างสรรค์จินตนาการแล้วมีคะแนนสูงขึ้นกว่าก่อนใช้แบบฝึกทักษะทางความคิดสร้างสรรค์จินตนาการ สอดคล้องกับแนวคิดของ Sencibaught (2016) ที่อธิบายว่าการเรียนรู้แบบร่วมมือสามารถพัฒนาด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้กับนักเรียนอ่อนให้นักเรียนที่บกพร่องทางการเรียนรู้ได้

ดังนั้นการที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อาจเป็นเพราะใช้ชุดกิจกรรมศิลปะ เรื่ององค์ประกอบศิลป์นี้ ตรงกับความสนใจของนักเรียนที่ต้องการเรียนรู้ผ่านโครงสร้างทางด้านทฤษฎี และการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีเนื้อหาที่เข้าใจง่าย เหมาะสมชัดเจน ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่าก่อนการใช้ชุดกิจกรรมศิลปะอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้นชุดกิจกรรมศิลปะเรื่ององค์ประกอบศิลป์ จึงมีความจำเป็นในการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ต่อนักเรียน และมีประโยชน์ต่อวิชาศิลปะ

3. ประเด็นความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดกิจกรรม เรื่ององค์ประกอบศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากการศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนพบว่า ความพึงพอใจของผู้เรียนหลังจากการใช้ชุดกิจกรรมศิลปะ เรื่ององค์ประกอบศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะการ

เรียนศิลปะ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 30 คน ในภาพรวมอยู่ในระดับมีความพึงพอใจมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.22 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.17 สรุปได้ว่านักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยความพึงพอใจใน 3 ลำดับแรก คือ 1) ชุดกิจกรรมศิลปะทำให้นักเรียนมีความเข้าใจศิลปะมากยิ่งขึ้น อยู่ในระดับมีความพึงพอใจมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.59 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.25 2) รูปภาพตัวอย่างในชุดกิจกรรมช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น อยู่ในระดับมีความพึงพอใจมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.55 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.40 3)ชุดกิจกรรมสามารถนำไปต่อยอดในการสร้างงานอื่นๆได้ อยู่ในระดับมีความพึงพอใจมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.41 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.53 ตามลำดับ โดยสอดคล้องกับ กรวรรณ (2558:145) หลักการจัดองค์ประกอบศิลป์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในทุกแขนง ทศนธาตุมีความสำคัญและจำเป็นต่อการนำไปจัดองค์ประกอบศิลป์ ได้แก่ ทศนธาตุ เส้นสี รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว และหลักการจัดองค์ประกอบศิลป์ที่สำคัญได้แก่ จังหวะ เอกภาพ ดุลยภาพ สัดส่วน กันแดนซ์ จุดเด่น หลักการจัดองค์ประกอบศิลป์ที่กล่าวมานี้ล้วนเป็นหลักการจัดองค์ประกอบศิลป์พื้นฐานที่จำเป็นต่อการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะอย่างยิ่ง อติยศ สรรคบุรณารักษ์ (2559:65) ได้กล่าวไว้ว่า สิ่งสำคัญของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ศิลปะเป็นฐานเป็นหัวใจสำคัญของความคิดสร้างสรรค์อันนำไปสู่การคิดค้นนวัตกรรมใหม่สามารถนำไปปรับใช้ส่งเสริมได้ทั้งวงการศึกษาซึ่งสามารถส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้ผู้เรียนที่จะเสริมสร้างการคิดค้นนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพโดยการเชื่อมโยงทางศิลปะ

และสอดคล้องกับ ญัฐกาญจน์ อนันทรวัน (2559) การใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือมาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ศิลปะ และจัดการเรียนรู้วิชาอื่นๆ เพื่อส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเป็น การให้แรงเสริมเพื่อกระตุ้นการพัฒนาการเรียนรู้นักเรียน ซึ่งการเรียนรู้อารมณ์แบบร่วมมือเป็นการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการค้นคว้าองค์ความรู้ และสร้างสรรค์ผลงานศิลปะด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้ช่วยเหลือและจัดการเรียนรู้

ทั้งนี้เพราะได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ การพัฒนาการเรียนการสอนนั้นมีความน่าสนใจในชุดกิจกรรม เรื่ององค์ประกอบศิลป์ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนศิลปะ เมื่อนักเรียนได้ทำการศึกษา และปฏิบัติตามชุดกิจกรรมแล้วจะเห็นได้ว่า เนื้อหาในชุดกิจกรรมนั้นมีความเข้าใจง่าย มีคำชี้แจงตามขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้และภาพประกอบตัวอย่างการปฏิบัติของกิจกรรมในแต่ละบทเรียนของทุกกิจกรรมการเรียนรู้ตาม หลักการจัดองค์ประกอบศิลป์ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญต่อผู้ที่สร้างสรรค์ผลงานศิลปะทุกสาขา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้สอนควรทำความเข้าใจคู่มือการใช้ชุดกิจกรรม เนื้อหาการปฏิบัติงานอย่างละเอียด เพื่อนำไปใช้ได้ อย่างถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์
2. ควรให้อาสาสมัครนักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมกับการทำกิจกรรมได้แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นระหว่างเพื่อนในห้องเรียน และควรให้นักเรียนได้นำเสนอความคิดเห็นของตนเอง เพราะว่าการนำเสนอความคิดเห็นจะสร้างความกล้าแสดงออก ความภูมิใจ และแรงบันดาลใจใน การทำผลงานครั้งต่อไป
3. ผู้สอนควรเพิ่มระยะเวลาในการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ศิลปะดังกล่าวให้มากขึ้น เพื่อฝึกฝนให้เกิดทักษะได้อย่างมีประสิทธิภาพให้มากที่สุด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปสำหรับผู้สนใจในการพัฒนาชุดกิจกรรมศิลปะ เรื่อง องค์ประกอบศิลป์ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะดังนี้

1. ควรมีการวิจัยชุดกิจกรรมศิลปะ เรื่ององค์ประกอบศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะอย่างต่อเนื่อง โดยมีการเผยแพร่สู่ในสื่อสารสนเทศ ระบบออนไลน์ในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นประโยชน์ทางการศึกษากับผู้สนใจ

2. ควรมีการวิจัยในเรื่ององค์ประกอบศิลป์ เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ศิลปะอย่างหลากหลายรูปแบบ

3. ควรมีการนำชุดกิจกรรมศิลปะ เรื่ององค์ประกอบศิลป์ ไปประยุกต์ใช้กับการจัดกิจกรรมที่หลากหลายในเนื้อหาสาระอื่นๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้แก่นักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์

กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กรวรรณ ทับทิมดี (2558) : การพัฒนากิจกรรมการสอนการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้มิติทางวัฒนธรรม สำหรับหลักสูตรศิลปศึกษาระดับปริญญาตรี. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชันธชัย อธิเกียรติ.(2558). การสอนแบบทันสมัยและเทคนิควิธีสอนแนวใหม่. เข้าถึงได้จาก

<http://regis.skru.ac.th/RegisWeb/datafiledownload/25590714-15.pdf>.10 rAK4k8, 2562.

ณัฐกาญจน์ อนันทรวัน. (2559). การจัดรูปแบบการเรียนรู้ศิลปะเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้แบบร่วมมือ ของนักเรียนในห้องเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น. (วิทยานิพนธ์) จุฬาลงกรณ์

วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์ (2558). การสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน. กรุงเทพฯ หจก.ทิพย์วิสุทธ์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

สมรักษ์ อินทวิมลศรี, (2560). ผลการใช้แนวคิดสะเต็มศึกษาในวิชาชีพวิทยาที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. ปรินญาหมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

Tylor. (1976) แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ (earning ccolg). เข้าถึงเมื่อ 17 กรกฎาคม. เข้าถึงได้จาก <http://teacher80std.blogspot.com/2012/06/101-learning-ecology.html>